

Lan monografikoa

Euskararen arauak eta erabilerak administrazioan,
arlotan juridikoan zein kriminologiaren alorrean

ATXILOTUEN, AUZIPETUEN, BIKTIMEN ETA ERREFUXIATUEN HIZKUNTZA-ESKUBIDEAK EUOPAR BATASUNEAN

Kepa AMILIBIA

Iñigo MARIN

AURKIBIDEA: I. Sarrera.-II. Aurrekariak.-III. Hizkuntza-eskubideak.-1. Errefuxiatuak.-2. Biktimak.-3. Auzipetu eta atxilotuak.-IV. Ondorioak.

I. Sarrera

1. Aurkezpena

Gaur egungo munduaren ezaugarri garrantzitsuenetariko bat da harreman pertsonal, zein juridikoen, azken urteotan garatu duten internazionaltasuna. Hau guztia globalizazio izenez ezagutzen dugun fenomenoaren ondorioztat hartu genezake.

Harreman juridikoen herrialdeetako mugak gainditzeak dakarren ondorio nabarmen bat da hizkuntzen arteko talkak egotea prozedura juridikoetan edo harremanetan, bertan. Egoera hau gainditzeko asmoz, eskualde handietako botere legegileak lanean ari dira (Europar Batasuna, adibidez).

Dena dela, agerikoa da prozedura penalek arazo asko ekarri dezaketela hizkuntza eskubideen inguruan eta, gainera, egoera askotan prozedura penalen aurrean dauden pertsonak babes faltan daudela.

Baina, denek eskubide berdinak onartuak al ditugu? Denak berdinak al gara prozedura penalen? Erantzuna oso konplexua da eta ezin daiteke “bai” edo “ez” batekin zehaztu. Europar Batasuneko sorreratik hona, urtero prozedura penalek areagotuz joan dira. Prozedura penal horietan pertsona guztiak ez dute estatus bera eta horren ondorioz, esan dugun bezala, ez dituzte eskubide berberak. Artikulu honen bitartez lau talde garrantzitsuen hizkuntza-eskubideak aztertuko ditugu Europar Batasuneko hainbat direktiba kontuan hartuz.

II. Aurrekariak

1. Aurrekariak

Europar Batasuna sortu zenetik hainbat lege, arau eta direktiba ugari onartu ditu prozedura penalen alorrean. Hizkuntza-eskubideei dagokionean, lehen urratsa 1950. urtean eman zen, Giza Eskubideei Buruzko Europar Konbentzioan hain zuzen ere. Bertan

epaiketak ziurtatzeko interprete baten doako laguntza izateko eskubidea onartu zen 6. artikuluan. Hizkuntza-eskubideak artikulua honetan agertzen dira lehenengo aldiz. 2010. urterarte egitasmo asko egin ziren arrakasta handirik gabe. Urte honetan aurrerapauso handi bat ematen da *Prozedura Penaletan Interpretatzeko eta Itzultzeko Eskubideari Buruzko Zuzentaraua* onartu zelako. Zuzentarau hau oso garrantzitsua da, izan ere, hortik aurrera egin diren zuzentarau ezberdin hizkuntza-eskubideei buruz honetan oinarritzen dira.

Jakinda nondik abiatuko garen, hurrengo pausoa talde bakoitza banaka aztertzea da.

III. Hizkuntza-eskubideak

1. Errefuxiatuen hizkuntza-eskubideak:

Hizkuntza-eskubideak aztertu baino lehen jakin beharko duguna honaxe hau da: zer esan nahi du “errefuxiatu” hitzak. Hainbat definizio aurki daitezke, baina hemen bi bakarrik erabiliko ditugu: hiztegi baten definizioa eta Europar Batasuneko direktiba batek ematen digun definizioa.

Hiztegi entziklopedikoak honako hau esaten du: *gerra, politika, erlijio edo arraza arrazoiak edo bestelakoak direla medio, bere herrialdea utzi eta beste batera ihes egin behar izan duen pertsona*. Hitz gutxitan esanda, bere herrialdean zapalduta dagoen iheslari bat.

Bigarren definizioa Europar Batasuneko 2011/95/UE direktiban dago. Bertan, 2. artikulura jo eta honako hau azaltzen zaigu: *hirugarren estatu bateko nazional bat non, arraza, erlijio, nazionalitate, pentsamendu politiko edo talde sozial batekoa izateagatik jazaritzeko beldurra duelako, bere estatutik kanpo dagoena eta dena delako arrazoiengatik ez duen estatu horren babes edukirik nahi*. Ikusten denez, bi definizioak antzekoak dira, baina bigarrenko hau hobeto egokitzen da gure parametroetara.

Behin jakinda zer nolako pertsonak diren errefuxiatuak hasi gaitezke zer eskubide dituzten aztertzeraz. Horretarako kontuan hartu beharko ditugu bai Europar Batasuneko 2013/32/EB direktiba, non oin-oharrean esteka bat doakizuen jatorrizko hizkuntzan¹ baita Espainiako 2009ko 12. Legea ere, asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen duena.²

Direktibaren kasuan 12. artikulura jo beharko dugu. Bertan honako hau adierazten da:

Los Estados miembros garantizarán, respecto de los procedimientos establecidos en el capítulo III, que todos los solicitantes disfruten de las siguientes garantías:

- a) *ser informados, en una lengua que comprenden o que sea razonable suponer que comprenden, acerca del procedimiento que debe seguirse y de sus derechos y obligaciones durante el mismo, así como de las posibles consecuencias del incumplimiento de sus obligaciones y de su falta de cooperación con las autoridades.*
- b) *disponer, en caso necesario, de los servicios de un intérprete para exponer sus argumentos ante las autoridades competentes.*

¹ Europar Batasuneko 2013/32/EB direktiba: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32013L0032>.

² Espainiako 2009ko 12. Legea jatorrizko hizkuntzan: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l12-2009.t2.html#a36

Bertan ikus dezakegunez, errefuxiatuen kasuan zer prozedura jarraituko den, zer eskubide dituzten bertan eta betebeharra ez-betetzeari edo kooperazio falta dagoenean autoritatearekin izango dituen ondorioak jakiteko ulertzen duten hizkuntzan berri emango zaie.

Halaber, behar den kasuetan, errefuxiatuek interprete bat edukitzeko eskubidea eduki dezakete beraien argudioak autoritateen aurrean azaltzeko.

Espainiako 2009ko 12. Legeari dagokionez, bere 36. artikulua dioenez, administrazio publikoek zerbitzu berezi batzuk jar ditzakete martxan enplegu bat edo etxe bat lortzeko, baita interpretazioari buruzko eta dokumentuak itzultzeko zerbitzuak ere.

Laburbilduz, errefuxiatuen kasuan ezin daiteke esan eskubide asko dituztenik, baina hobe da gutxi batzuk edukitzea. Hauen kasuan, hizkuntza-eskubideei dagokionez, ikus daiteke interprete bat eduki dezaketela argudiatzeko arazoak badituzte eta prozedura behar bezala jarraitzeko beraiek ulertzen duten hizkuntzan informatuko zaie.

2. Biktimen hizkuntza-eskubideak:

Biktimen kasuan direktiba bat bakarrik aztertuko dugu, baina nahikoa izango da, izan ere garrantzitsuena da eta denetarik aurki dezakegu bertan, bai “biktima” terminoaren definizioa, baita beraien eskubideak ere.

Aipatu dugun direktiba garrantzitsua 2012/29/EB direktiba da³. Bertan hiru artikulua aztertuko ditugu, bertan azaltzen baitira interesatzen zaigun informazioa. Lehendabiziko artikulua 2. da. Bertan “biktima” hitza definitzen digu direktibak honako hitzekin:

Pertsona fisiko bat, non, infrakzio penal bategatik, kalte bat jasan duen, espezialki lesio fisiko edo mentalak, kalte emozionalak edo ekonomikoak.

Bertan argi eta garbi azaltzen zaigu zein diren biktimak. Errefuxiatuen kasuan, kaltea bere estatuan gertatzen da ikusi ditugun arrazoi desberdinengatik, hau da, kontuan hartzen da kaltetunaren nazionalitatea. Biktimen kasuan berdina da nongoa den, garrantzitsuena kaltea infrakzio penal bategatik sortu dela da.

Behin jakinda nortzuk diren biktimen taldean sartzen diren pertsonak, azter ditzagun beraien hizkuntza-eskubideak. Aipatu dugun bezala, direktiba berdinerari jo behar dugu. Gure bigarren artikulua garrantzitsuena hurrengoa da, hau da, 3.a. Artikulu honek “ulertu eta zuri ulertzeko eskubidea” du izenburu bezala. Lehendabizi artikulua gazteleraz erantsiko dugu eta ondoren puntu bakoitza aztertzen hasiko gara.

1. Los Estados miembros adoptarán las medidas adecuadas para ayudar a las víctimas para que entiendan y puedan ser entendidas desde el primer momento y durante toda actuación necesaria frente a cualquier autoridad competente en el contexto de los procesos penales, incluyéndose el caso de que dichas autoridades les faciliten información.

³ Directiva 2012/29/UE Del Parlamento Europeo Y Del Consejo por la que se establecen normas mínimas sobre los derechos, el apoyo y la protección de las víctimas de delitos: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PD>

2. Los Estados miembros garantizarán que las comunicaciones con las víctimas se hagan en lenguaje sencillo y accesible, oralmente o por escrito. Estas comunicaciones tendrán en cuenta las características personales de la víctima, incluida cualquier discapacidad que pueda afectar a su capacidad de entender o de ser entendida.

3. Salvo que fuera contrario a los intereses de la víctima o perjudicara al curso del proceso, los Estados miembros permitirán que las víctimas vayan acompañadas de una persona de su elección en el primer contacto con una autoridad competente, cuando, debido a la incidencia del delito, la víctima requiera asistencia para entender o ser entendida.

Artikuluak, laburbilduz, hiru eskubide bermatzen ditu:

- Europar Batasuneko estatu kideek neurri egokiak hartuko dituzte biktimari ulertzeko eta berak uler dezan.
- Biktimekin egiten diren komunikazioak hizkuntza erraz eta ulergarrian egingo da, bai idatziz bai ahoz.
- Agintaritza eskudunarekin lehendabiziko harremanetan, biktimak pertsona bat aukeratu dezake lagundu diezaion, delituarengatik zailtasunak eduki ditzakeelako ulertzeko edo berari ulertzeko.

Azkenik, 7. artikulura joko dugu, hirugarren garrantzitsuena baita. Artikulu honek “itzulpen eta interpretazio eskubidea” du izenburu bezala. Artikulua oso zabala da, izan ere 8 puntuz osaturik dago, baina bertan aitortzen diren eskubide nagusienak honako hauek dira:

- Europar Batasuneko estatu kideek biktimak zaindu beharko dituzte, hauek ez badute prozesu penaleko hizkuntza ulertzen, interprete doan bat erraztuko zaie
- Europar Batasuneko estatu kideek biktimak zaindu beharko dituzte, hauek ez badute prozesu penaleko hizkuntza ulertzen, eta itzulpen doan bat erraztuko zaie ulertzen duten hizkuntza batean
- Epaiketaren orduaz eta egunaz berri emango zaie eta ez badute ulertzen, itzulpen bat eskainiko zaie informazioa ongi jaso dezaten

Ikus dezakegunez biktimen egoera errefuxiatuena baino hobea da, izan ere eskubide gehiago dituzte aitortuta.

3. Auzipetu eta atxilotuen hizkuntza-eskubideak:

Bi talde hauen artean arazo txiki bat dago, izan ere, atxilotuei dagokienez ez dago direktiba zehatzik hortaz arduratzen edo mintzatzen dena. Hala ere, gure iritziz auzipetu eta atxilotuen estatusa antzekoa da. Hori gogoan edukita, biak talde antzekoak balira bezala aztertuko ditugu. Halaber, lehenik bien definizioa eman eta bata bestearen diferentziak aztertuko ditugu.

Esan dugun bezala, atxilotuei dagokienez ez dago direktiba zehatzik hortaz berbatzen duena eta kontuan hartuta atxilotu bat, azken finean, preso bat dela, azken honen definizioa aztertuko dugu. “Preso” hitza hiztegi entziklopediko batean bilatu eta honako hau agertzen zaigu: “Askatasunik gabe espetxean edo atxiloturik dagoen pertsona.” Ikus dezakegunez iada kartzela batean kondenaturik dagoen pertsona bat da. Orain auzipetuaren kasuan jarriko gara.

Auzipetuaren egoera desberdina da, baina ez dabil urrun, izan ere honen kasuan delitu bat egiteagatik auzitara doan pertsona bat da, epaile batek erabaki dezan pertsona hori espetxeratu egingo den edo ez. Hau da, bien arteko ezberdintasuna da bat iada espetxeratuta dagoela, eta bestea aldiz, agian bidean dagoela.

Honetaz mintzatzen diren direktiba garrantzitsuenak bi dira: 2012/13/UE⁴ eta 2010/64/EB direktibak⁵. Lehendabizikoak dioenez susmagarri edo akusatu bati aplikatuko zaio direktiba bere prozesu penal osoan, epaileak erabaki bat hartu arte. Bertan, artikulua garrantzitsuen eta aztertuko duguna 3. da, non “eskubideei buruzko informazioa jasotzeko eskubidea” du izenburu bezala. Artikuluan bost eskubide daude bermatuak, baina garrantzitsuen 1.d puntukoa da: “interpretazio eta itzulpen eskubidea”. Argi dago zergatik interesatzen zaigun puntu hau, izan ere, bost horietatik hizkuntzaren inguruko eskubide bakarra da, baina, zer esan nahi du “interpretazio eta itzulpen” eskubidea edukitzea? Galdera horri erantzuteko ez dugu urrun joan behar, izan ere 2012/13/EB direktiban bertan, azpian, ongi esplikatuta agertzen zaigu.

Bost eskubide horiek, esan dugun bezala, auzipetuei eta atxilotuei aplikatzen zaizkie, hau da, askatasuna mugatua duten pertsonen. Gure kasuan, interpretazio eta itzulpen eskubideak honako hau dakar: poliziaren edo beste autoritate baten hizkuntza ez baduzu ulertzen, interprete baten asistentzia doan edukitzeko eskubidea duzula. Honek zure abokatuarekin hitz egiten lagunduko dizu eta abokatuak sekretua mantentzera behartua dago. Dokumentu garrantzitsuenak hizkuntza ulergarri batera itzultzeko aukera izango duzu, epailearen edozein agindu barne.

Laburbilduz, direktiba horrek eskubide hori dugula besterik ez digu esaten. Hori sakontzeko 2010/64/EB direktibara jo behar dugu.

Bertan lau artikulua aztertuko ditugu:

- 2. artikulua: “Interpretaziorako eskubidea”: *Estatu kideek, susmagarri edo auzipetu batek prozesu penaleko hizkuntza ulertzen ez badu, interprete bat eskainiko diote prozesu osoan zehar, baita galdeketa, instalaldi judizial eta audientzietan. Abokatu eta susmagarri edo auzipetuaren artean zailtasunak egongo balira, interprete bat eskainiko zaio susmagarri edo auzipetuari. Gainera, eskubide hauek gaitzki entzun edo aboz mintzatzeko zailtasunak dituztenek ere edukiko dute.*
- 3. artikulua: “Dokumentu garrantzitsuen itzulpen eskubidea”: *Estatu kideek, susmagarri edo auzipetu baten hizkuntza arazoak zainduko dituzte beraien prozesu penaletan dokumentu garrantzitsuen itzulpena emanez beraien defentsa prestatzeko. Dokumentu hauen artean akusazio-idazkia edo sententzia aurkitzen dira.*
- 4. artikulua: “Itzulpen eta interpretazio kostuak”: *Estatu kideek interpretazio eta itzulpen kostu guztiak ordaindu dituzte.*
- 5. artikulua: “Itzulpenaren eta interpretazioaren kalitatea”: *Estatu kideek neurri guztiak hartuko dituzte eman diren itzulpen eta interpretazioen kalitatea ona izan dadin. Gainera, itzulpen eta interpreteek isilpeko karakterea errespetatu beharko dute.*

⁴Directiva 2012/13/UE Del Parlamento Europeo Y Del Consejo relativa al derecho a la información en los procesos penales:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:fr:PDF>

⁵ Directiva 2010/64/UE relativa al derecho a interpretación y a traducción en los procesos penales:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:en:PDF>

III. Ikasleen ekarpenak

6

Ondo dakigun bezala, Europar Batasunetik datorren arau bat transposizio baten bidez sartu behar da estatuko legedian. Eta Espainiako kasuan, arazo ugari egon dira arau honen transposizioari dagokionez:

Interpretazioaren eta itzulpenaren egokitasuna bultzatzeko eta interpretazio eta itzulpen zerbitzuak eraginkortasunez erabiltzeko, 5 (2) artikulua dio estatu kideak saiatu egingo direla gaitutako itzultzaile eta interprete independenteen erregistro bat ezartzen.

Dakigunez, gaur egun ez dago halako erregistrorik Espainian. Espainiako Atzerri Ministerioak zinpeko interprete eta itzultzaileen erregistro bat dauka, baina erregistro horren helburuak desberdinak dira.

IV. Ondorioak

Arau asko aztertuz gero eta kolektibo hauen hizkuntza eskubideen egoera nolakoa den ikusita, ezin dugu ukatu azken hamarkadan Europar Batasuna alor hauetan lanean ibili izan dela. Hala ere, ez zaigu iruditzen hizkuntza eskubideen inguruko araudi nahikoa dagoenik egoera hauetan dauden pertsonendako. Mundu globalizatu eta internazional baten aurrean neurri gehiago hartu beharko liteke pertsonen hizkuntza eskubide ganorazko batzuk egon ahal izateko. Beharrezkoa dirudi.

Gainera, ikusten dugun bezala, Europar Batasuneko estatuek (adibidez, Espainiak) Europa mailako arauen inguruko transposizioa egiteko arazo larriak badituzte, Europar Batasuneko araudiak ez du askorako balio izango. Beraz, beharrezkoa da, estatuek seriotasun handiagoarekin jokatzea Europar mailako arauen transposizioak egiterakoan. Beharbada, larriagoa da transposizioerik ez egitea pertsonen eskubideak arautzen duten direktiben aurrean gaudenean.

Gure iritziz oso gai interesgarria iruditu zaigu, izan ere orain arte inoiz ez ginen horretan pentsatzen gelditu eta direktibak bilatzen eta talde bakoitza banaka banaka aztertzen gauza asko ikasi ditugu eta hemen hizkuntza-eskubideak bakarrik aztertu ditugu, baina utzi ditugun oin-orri eta esteketan direktibetara joan zaitezke jatorrizko hizkuntzan eta ikus begiratu bat eman beste eskubideei, oso interesgarriak baitira.

Bibliografia

- Directiva 2010/64/UE relativa al derecho a interpretación y a traducción en los procesos penales: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:en:PDF>
- Directiva 2012/13/UE Del Parlamento Europeo Y Del Consejo relativa al derecho a la información en los procesos penales: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:fr:PDF>
- Directiva 2012/29/UE Del Parlamento Europeo Y Del Consejo por la que se establecen normas mínimas sobre los derechos, el apoyo y la protección de las víctimas de delitos: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>
- Espainiako 2009ko 12. Legea jatorrizko hizkuntzan: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l12-2009.t2.html#a36
- Europar Batasuneko 2013/32/EB direktiba: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32013L0032>.
- Prozedura penaletan interpretatzeko eta itzultzeko eskubideari buruzko zuzentaraua: edukia, aplikazio eremua eta ondorioak (Josu Barambones – 2012ko iraila)